

մէջ, լացող երգեր կը լսէի շուրջս, և այրող սրտերու հոտ մը մութնս մէջ կը թանձրանար։ Սրտի արտինքն կը թնդային հոն եւ արեւիկի եղանակ մը կը շինէին որ բուսերու լացին կը նըմանէր։ պատահաւ մը սեւ եղած էի եւ ալ, անհուն աղջամուղջին փակած որ ամբողջ միջոցին կը տրեթէր։

Կը թափառէինք այսպէս, եւ ա'լ գրեթէ մութը չէինք զգար։ անոր խորութիւններուն մէջ հակա շինուածքներ իրենց օգային կառուցումը կը բարձրացնէին եւ անոնց մէջէն կ'անցնէինք առանց արգիլող էջտի մը հանդիպելու։ Մթնոլորտային ձծծիւն մը մեր գնացքը կը վարէր, որ ա'լ պար մը կ'ըլլար, խնդ, միօրինակ պար մը խրաբու կապուած ստուերի պատառներու։ Եւ այսպէս իրարմէ քաշքշուած կը դառնայինք բանի մը շուրջը յուսահատեցուցիչ տենդով, յիմար, անդիտակից։

Պաղ լոյս մը իր ցոլքը ձգեց միջոցին մէջ. եւ կանգնեցաւ մեր աչքին առջեւ կարմիր ջաղացքը որ կը դառնար։

Հսկայ ջաղացք մըն էր ասիկա, որուն գագաթը ստուերներու մէջ կը կորսուէր, կը դառնար շարունակ եւ ամէն մէկ անցքին կը լսուէր ճթրտուք իր անտեսանելի անխիւն որ երկայն հեծիւնով մը կը վերջանար արահապազին մէջ։ Կարմիր արիւնը կը հոսէր ամէն կողմէն, կարծես զանգուածին բոլոր ծակօրէնքներէն ու կը ներկէր ջաղացքը որ ա'լ խառցած արիւնէ շինուած կը թուէր։

Հետուն ահաղին բերաններ կը բացուէին եւ իրենց այլանդակ քրքիշով կը պատասխանէին ջաղացքին խորէն ելած հեծկտանքներուն։

Ինչ կը մանրէին հոն, ինչ կը ձգմէին։

Մեր պարը աւելի տենդոտ էր հիմա, ու սառած ցոլքը հետզհետէ աւելի ուժով կը լուսաւորէր արհաւիրքի շինուածքը։

Այն տեսն տեսայ որ սրտեր կը նետէին անոր մէջը։

Կր նետէին, կը նետէին տարօրինակ արագութեամբ, այդ սեւցած ու ծակծկուած մաի կտորները, կը նետէին, շատերը խանձուած ու չատրէն գրեթէ ոչինչ մնալով։ Եւ քանի կը նետէին, այնքան սեւ հողիները կը շանային մեծ սուգին մէջ, եւ ձծծիւնը ա'լ կը թնդար, կը տրեթէր ամէն կողմէն արտաշնչուող լացերուն, ծիծաղներուն, երգերուն։

Ինչպէս ասոնք կը ձծծէ իմ էութիւնովս, ինչպէս անոնց ներարկումը դիւ հիւլէ առ հիւլէ կը քակէր։ ու կը նայէի սրտերուն, երբեմն դեռ

թարմ, կարմիր սրտերուն՝ որ ջաղացքին մէջ կը նետէին։

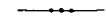
Յանկարծ քամուելու պէս բան մը զգացի, տարտամ գոյութեանս անտարանալը կարծես, եւ սրտերուն մէջ նշմարելի իմ որ հոն կը նետէին Գեղազոյն յուզումով մը՝ սարսափած՝ շուրջս կը նայէի, երբ տեսայ Անոր աչքերը որ վերէն իրենց նայուածքով ջաղացքը կը վարէին։

Բարիկ

ԶԱՊԷԼ ԹՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԱՆԱՊԱՏԷՆ ԶԱՅՆ

ՄՈՍԿՈՒ ԼԵՍԽՄ

Շաբապաս, 5 հոկտ. 1898

Սիրելի բարեկամ,

Բարիկը մէջ հրատարակուելէք հանդէսի մը աշխատակցելու հրաւերը կ'ընես ինծի՝ որ գրեթէ երկու տարիէ ի վեր Գեղամի երկիրը կը բնակիմ, այն երկիրը ուր «Իսրայէլ կը բնակէր եղիպտոսի երկրին մէջ», Մէնզալէի լճին ու Սինայի լեռան միջեւ տարածուած անապատ...։ Ուստովանէ՛ որ հրաւերդ ո'րչափ զգուիչ, այնչափ զօժուարին է ինծի համար։ Բարեբաղդաբար այն անխոհեմ համարձակութիւնը զոր ունիմ եւ որուն շնորհիւ տասը տարիէ ի վեր կը գրեմ, այս անգամ ալ թեւ կուտայ ինծի առաջ նետուելու։

Մանաւանդ այժմ ինքզինքս աւելի զօրաւոր կը զգամ իմ անխոհեմ համարձակութեանս մէջ, որովհետեւ բաւական խաբխափումներ ետքը վերջապէս կրցայ իմաստասիրական գրողութեան մը յանգրիլ Դիտելու, ջննելու եւ որոյում առաւել համար գործիք մը ունիմ որ կը հաւատամ թէ անսխալական է. երջանկութիւն չէ՝ ամբիկաւ Այո՛, բարեկամ, չեմիմ մըն եւմ հիմա... Եւ պիտի ըլլամ միջնչեւ ետքը։

Սողոմոնի Տաճարի մուտքին մօտ նստարան մը կար զոր Մոսապ յիւսիմ կ'անուանէին՝ այսինքն « ծաղր ընողներու » նստարանը։ Փարիսեցին կ'անցնէր այդ նստարանին ջուղէն երեսը ծածկելով, Սաղուկեցին արհամարհոտ նայուածք մը կը նետէր դէպ ի հոն, քահանայապետը ու Վեհտացին կը գայթակղէին ամէն անգամ՝ տես-

նելով որ նստարանը լեցուն է : Քոհմները , հագիւթները , նիւստանները , սոփերները աւելցնելով ու թշնամանքով կը նստատեմին հոն եւ զողները , բայց նստարանին վրայ միշտ կը զբոսնէր շէնքերը :

« Ծաղր ընողներու ժողովին մէջ չնստայ » , կ'ազգայնէ Երեմիա մարգարէն , եւ Սաղմոսներու գուն , Սաղմոսներուն սկիզբը , երանելի կը զբոսնէ այն մարդը որ « ծաղր ընողներուն նստարանը չի նստիր » :

Այս , այս շէնքերը , բան մը էին ինստեր : Կը ծաղրէին կեղծաւոր Փարսեցիները , հարուստ Սաղուկեցիները , մեծամիտ քահանայապետ , տգէտ բարեպաշտը , խղճագէտ դպրը , Սրբութիւն Սրբաբը , Քաւութեան սեղանը , Ողջակէզը , Թորան , արարչութիւնը եւ Արարիչը . . . Ենդա՛ն :

Անա՛ ես անհոգի եմ , շէնքներուն ընկերը , ծաղր ընողներուն նստարանին վրայ նստող մը : Իրապէս , հոգեվարք վիճակի մէջ , երբ ա՛լ պիտի մեռնէր , բաւ ջովիներուն :

— Քաշեցէ՛ք վարագոյրը , զաւելոր վերջացա՛ :

Քանի որ կեանքը զաւելոր մըն է , լաւագոյն տեղը այդ զաւելոր դիտելու համար՝ Մոռնայ շէնքին է անշուշտ :

* * *

Իրա՛ւ , կեանքը խաղ մըն է : Շատ մը անկապակցութիւններէ , աղճատանքներէ , աղանդակութիւններէ , բառախաղներէ , ծաղրալիցի դէպքերէ ու խաղբութիւններէ կազմուած բան մը : Բայց « Իմ առաջ » որ այդ ամենը ի վնաս մեղի կը խաղցուի , այնպէս որ մենք , հանդիսատես ու դերասան միանգամայն , յաճախ կը չիտնենք ու չենք կրնար որդեկ՝ կատակեղութեան թէ ողբերգութեան մը ներկայ կը գտնուինք եւ թէ իրաւունք ունինք՝ չլռարձանալու :

Այս անորոշութեան արդիւնքն է , բաւ իս , շէնքը , որ փոխ ի փոխ լալու կամ խնայու զատապարտուած՝ վերջապէս երկուքէն ալ կը հրաժարի ու կը սկսի ծաղրել : Ինչպէս կը տեսնես , երբեք չեմ նայնացներ ծաղրելը խնայուն հետ :

Խնայող գոհունակութեան , հանդիքի , զուարճութեան արտայայտութիւնն է : Արդ , Դիոգէնէս , Արիստոփան , Լուկիանոս , Յոսնաղ , Սէրփանթէս , Վլովիէն եւ ուրիշներ , որոնք շէնքին

ներ եղած են , զո՛հ եւ ուրախ մարդի՞կ էին :

Ծաղրը , ո՛վ գիտէ , զուցէ լալու մէկ դառնազոյն ձեւն է :

ԵՐՈՒԱՆԷՍ ՕՏԵԱՆ

« ՃՈՔՈՆՏԱ » Ն (1)

Պատմութիւնն այս նկարը կը նշանակէ իբրեւ կենդանագիրը Մոնա Լիզա աւել ճշգրտոյն . եւ ժամանակակից քննադատութիւնը զայն նկատեց իբրեւ բարձրագոյն հրաշակերտ արագրական գէւքին արուեստական արտայայտութեան , Բայց այդ վրդովիչ երեւոյթը , անհասի մը նիւթական վերարտադրութեան աւելի բան մըն է : Ասի մէկն է այն գործերէն , ինչպէս հին Սոփոկլին իղիպոսը կամ նոր տիտանին Համէթը , որոնց նշանակութիւնը , իր անգարագիծ ընդարձակութեամբ , ժամանակին ու նոյն իսկ հեղինակին որդ զիտաւորութեանն անդին զ'անցնի եւ կը կերպարանափոխուի ու կը բազմապատկուի այն բոլոր նորանոր տեսիլներովն ու խորութիւններով զոր հետզհետէ եկող սերունդները անոր մէջ կը գտնեն , Տարիներուն հոլովմամբ , գէւքին անցնալի մէջ նուազումով , եւ այն խուսափուկ անսահմանելի հրապոյրովը զոր արուեստագէտներուն ամենէն մոգականը զրած է հոն բոլոր դարերուն համար , մենք այդ կենդանագիրն մէջ կը տեսնենք նոյն իսկ Վինչիին հոգին , աշխուակայն խորհրդաւորութեամբ յինուած , այդ անպատու կերպարանքին մէջէն ժպտելով գերազոյն այն ժպիտը , զոր Աստուած դտած էր եւ զոր ինքը ստեղծեց :

Գործին երկնումը կ'աննիւթանայ արդէն , աւանդութիւններուն համեմատ , արտասովոր եւ նուիրական մանրամասնութիւններով : Կը կարծուի թէ Վինչի կը սիրէր Մոնա Լիզան , եւ թէ

(1) Լիւնարտո տա Վինչի , հիւլինիոյ « Ճորտաւոր » , Ս. Յովիտիսին , Վենետիկ , Ենթերկին եւ ուրիշ հրաշակերտներու , մաւ 1452ին Ժորնեցալի շրջականերէ եւ մեւա 1519ին : Հանրագիտական միտք մը եղաւ , իմանդամայն երկրպալ . բնագէտ , գրագէտ ու գործին վրայ պիտի հիշատարանելի ի մտայ մանրամասն ուսումնասիրութիւն մը մեր աշխարհակից Տիգրան Եսայանի ձեռքով պատրաստուած :